

JAROHATLANISHLARDA SHOSHILINCH YORDAM KO'RSATISH

G'allaorol Abu Ali Ibn Sino nomidagi

jamoat salomatligi texnikumi

o'qituvchisi

Shodiyev Eshpo'lat Norboyevich

Annotatsiya

Ushbu maqolada jarohatlanishlarning asosiy turlari, ularning kelib chiqish sabablari, klinik belgilari hamda jarohatlangan shaxslarga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishning zamonaviy tamoyillari yoritilgan. Jarohatlar inson salomatligi va hayoti uchun jiddiy xavf tug'dirishi mumkin. Shu sababli jarohatlangan bemorga voqea joyida to'g'ri va o'z vaqtida yordam ko'rsatish asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Maqolada qon ketishlarni to'xtatish, sinishlar va chiqishlarda immobilizatsiya qilish, kuyishlar, sovuq urish va bosh miya jarohatlarida birinchi yordam ko'rsatish usullari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: jarohatlanish, shoshilinch yordam, qon ketish, sinish, chiqish, immobilizatsiya, kuyish, travma, birinchi tibbiy yordam, reanimatsiya.

Abstract

This article discusses the main types of injuries, their causes, clinical manifestations, and modern principles of emergency care. Injuries can pose a serious threat to human health and life. Therefore, timely and appropriate first aid at the scene of an accident plays a crucial role in preventing complications. The article describes methods of bleeding control, immobilization in fractures and dislocations, as well as first aid measures for burns, frostbite, and head injuries.

Keywords: injury, emergency care, bleeding, fracture, dislocation, immobilization, burn, trauma, first aid, resuscitation.

Kirish

Jarohatlanishlar inson organizmiga tashqi muhit omillarining mexanik, fizik, kimyoviy yoki biologik ta'siri natijasida yuzaga keladigan shikastlanishlardir. Jahon miqyosida travmalar nogironlik va o'limning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Yo'l-transport hodisalari, ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar, maishiy jarohatlar, sport bilan shug'ullanish jarayonidagi shikastlanishlar va tabiiy ofatlar jarohatlanishlarning eng ko'p uchraydigan sabablaridir.

Jarohatlangan shaxsga voqea joyida to'g'ri ko'rsatilgan birinchi yordam uning hayotini saqlab qolishi, nogironlikning oldini olishi hamda keyingi davolash natijalarini yaxshilashi mumkin. Shu sababli har bir tibbiyot xodimi va fuqarolar jarohatlarda birinchi yordam ko'rsatish qoidalarini bilishi zarur.

Jarohatlanishlarning turlari

Jarohatlar kelib chiqishiga va shikastlanish xarakteriga ko'ra bir necha guruhlarga bo'linadi. Ochiq jarohatlar teri va shilliq qavatlarining butunligi buzilishi bilan kechadi. Bunday jarohatlarga kesilgan, sanchilgan, yirtilgan, ezilgan va o'qotar jarohatlar kiradi. Yopiq jarohatlarda esa teri butunligi saqlanib qoladi, ammo ichki to'qimalar shikastlanadi. Lat yeyish, pay cho'zilishi, sinishlar va ichki a'zolar jarohatlari bunga misol bo'ladi.

Jarohatlar yengil, o'rta og'ir va og'ir darajalarga bo'linadi. Og'ir jarohatlar ko'pincha ko'p qon yo'qotish, travmatik shok, nafas va yurak faoliyatining buzilishi bilan kechadi.

Jarohatlanganlarga birinchi yordam ko'rsatishning umumiy qoidalari

Jarohatlangan shaxsga yordam ko'rsatishda avvalo voqea joyining xavfsizligi ta'minlanishi lozim. Agar xavf mavjud bo'lsa, bemor xavfsiz joyga ko'chiriladi. So'ng bemorning ahvoli baholanadi: hushi, nafas olishi va yurak urishi tekshiriladi.

Shoshilinch yordam ko'rsatishda xalqaro ABC tamoyiliga amal qilinadi:

A (Airway) – nafas yo'llarining o'tkazuvchanligini ta'minlash;

B (Breathing) – nafas olishni baholash va qo'llab-quvvatlash;

C (Circulation) – qon aylanishini tekshirish va qon ketishni to'xtatish.

Agar bemorda nafas yoki yurak urishi aniqlanmasa, yurak-o'pka reanimatsiyasi boshlanadi.

Qon ketishlarda shoshilinch yordam

Qon ketish jarohatlarning eng xavfli asoratlaridan biridir. Kuchli qon yo'qotish qisqa vaqt ichida hayot uchun xavf tug'dirishi mumkin.

Kapillyar qon ketishda yara antiseptik eritmalar bilan ishlanadi va steril bog'lam qo'yiladi. Venoz qon ketishda bosuvchi bog'lam qo'llanadi. Arterial qon ketishda esa qon yorqin qizil rangda favvora kabi otilib chiqadi. Bunday holatda arteriyani bosib turish, bosuvchi bog'lam yoki turniket qo'yish zarur.

Turniket qo'yilgan vaqt albatta qayd etilishi kerak. U uzoq vaqt qoldirilsa, to'qimalarning nekroziga olib kelishi mumkin.

Sinislarda shoshilinch yordam

Suyak sinishi kuchli og'riq, shish, deformatsiya va harakatning cheklanishi bilan namoyon bo'ladi. Ochiq sinislarda suyak bo'laklari yara orqali ko'rinishi mumkin.

Sinishda shikastlangan a'zoni harakatsizlantirish eng muhim yordam hisoblanadi. Immobilizatsiya uchun standart yoki qo'l ostidagi vositalardan foydalaniladi. Shina sinish joyidan yuqori va pastdagi bo'g'imlarni ham qamrab olishi kerak.

Ochiq sinishda avval yara steril bog‘lam bilan yopiladi, keyin immobilizatsiya amalga oshiriladi. Suyak bo‘laklarini joyiga tushirishga urinish qat’iyan man etiladi.

Chiqish va pay cho‘zilishlarida yordam

Bo‘g‘im chiqishlarida bo‘g‘im shakli o‘zgaradi, kuchli og‘riq va harakat cheklanishi kuzatiladi. Bunday hollarda bo‘g‘im harakatsizlantiriladi va sovuq kompress qo‘yiladi.

Pay va bog‘lamlar cho‘zilganda ham sovuq qo‘yish, elastik bog‘lam bilan bog‘lash va shikastlangan a’zoga dam berish tavsiya etiladi.

Kuyishlarda birinchi yordam

Kuyishlar issiqlik, kimyoviy moddalar, elektr toki yoki nurlanish ta’sirida yuzaga keladi. Kuygan joyni darhol 10–20 daqiqa davomida salqin oqayotgan suv ostida sovutish kerak. Bu to‘qimalarning chuqur zararlanishini kamaytiradi.

Kuygan sohaga yog‘, surtma, tish pastasi yoki boshqa xalqona vositalarni surtish mumkin emas. Steril quruq bog‘lam qo‘yilib, bemor tibbiy muassasaga yuboriladi.

Keng maydonli kuyishlarda suyuqlik yo‘qotilishi va kuyish shoki rivojlanishi mumkinligi sababli tezkor tibbiy yordam chaqiriladi.

Bosh miya jarohatlarida yordam

Bosh sohasiga kuchli zarba tushganda miya chayqalishi yoki og‘irroq bosh miya jarohati yuz berishi mumkin. Bemor hushini yo‘qotishi, ko‘ngli aynishi, qusishi, bosh og‘rig‘i va bosh aylanishidan shikoyat qilishi mumkin.

Bunday hollarda bemorga tinch holat yaratiladi. Agar hushsiz bo‘lsa, nafas yo‘llarining ochiqligini ta’minlash uchun yonbosh holatga yotqiziladi. Bosh va bo‘yin harakatlantirilmaligi kerak. Tez yordam chaqirish zarur.

Travmatik shok va uning oldini olish

Travmatik shok og‘ir jarohatlar natijasida rivojlanadigan hayot uchun xavfli holatdir. U qon bosimining pasayishi, pulsning tezlashishi, terining oqarishi va sovuq ter bilan namoyon bo‘ladi.

Bunday holatda qon ketishni to‘xtatish, bemorni isitish, tinchlantirish va shoshilinch ravishda tibbiy muassasaga yetkazish lozim. Hushsiz bemorga og‘iz orqali suyuqlik berish mumkin emas.

Xulosa

Jarohatlanishlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish inson hayotini saqlab qolishning muhim omillaridan biridir. Qon ketishni o‘z vaqtida to‘xtatish, sinishlarda to‘g‘ri immobilizatsiya qilish, kuyish va bosh miya jarohatlarida zarur choralarni ko‘rish og‘ir asoratlarning oldini oladi. Har bir tibbiyot xodimi va aholi vakillari birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi zarur. Tezkor, to‘g‘ri va samarali yordam ko‘rsatish bemorning sog‘ayish imkoniyatini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘tkirov U., Tursunov A. Travmatologiya va ortopediya asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
2. Karimov M.X. Shoshilinch tibbiy yordam asoslari. – Toshkent, 2020.
3. World Health Organization. Injury Prevention and Control. Geneva, 2023.
4. American College of Surgeons. Advanced Trauma Life Support (ATLS). 11th Edition, 2023.
5. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Shoshilinch tibbiy yordam bo‘yicha klinik tavsiyalar, 2024.

6. Tintinalli J. Emergency Medicine: A Comprehensive Study Guide. New York, 2022.

7. Peden M. World Report on Road Traffic Injury Prevention. Geneva, WHO, 2023.